

શ્રી ચિન્તનગીતા.

“ તમે પદ્માત્માનું ચિન્તન કરજો,
તે તમારી ચિન્ત દૂર કરશે.”

શ્રીમન્નૃસિંહાચાર્યજી.

પ્રયોજન.

આ લઘુ પુસ્તકનું નામ જ એના પ્રયોજનને સ્પષ્ટ કરે છે છટી છવાઈ ક્ષણોમાંથી પણ અપૂર્વ લાભ લઈ લેવાની કળાવાળામાટે આ છે; અને દરેકને દિવસમાં ઘણીએ મળે છે--નિવૃત્તિની થોડી થોડી ક્ષણો. તે સમયે આમાંથી એક વા અનેક ચિન્તનનું પારાયણ કરે તો તે સહજમાં કેટલો અદ્ભુત વિકાસ સાધે, અને ભગવાન તથા ભક્તનું હૃદયરહસ્ય પોતાના અંતરમાં પ્રકાશિત કરે? વિકાસનું સાધન તો આ રહ્યું. સાધક હોય તે સાધી લે. કર્તવ્યવચનમાં વળી વધારે લાંબાં કથન શાં ?

શ્રીકૃષ્ણજયન્તી,
ગુરુવાર : ૧૯૮૪
વડોદરા

શ્રી શ્રે૦અ૦વર્ગ.

મૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૯૪૩૧૬ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ચિન્તનગીત ।

વિષય ૫૨ : ૫૨૫ ।

શ્રી શ્રેંવર્ગગ્રન્થાવલિ ગ્રન્થાંક ૧૧૫

શ્રી ચિન્તનગીતા.

“ તમે પરમાત્માનું ચિન્તાન કરજો,
તે તમારી ચિન્તા દૂર કરશે.

શ્રીમન્નૃસિંહાચાર્યજી.

પ્રયોજન.

આ લઘુ પુસ્તકનું નામ જ એના પ્રયોજનને સ્પષ્ટ કરે છે છૂટી છવાઈ ક્ષણોમાંથી પણ અપૂર્વ લાભ લઈ લેવાની કળાવાળામાટે આ છે; અને દરેકને દિવસમાં ઘણીએ મળે છે--નિશ્ચિતિની થોડી થોડી ક્ષણો. તે સમયે આમાંથી એક વા અનેક ચિન્તનનું પારાયણ કરે તો તે સહજમાં કેટલો અદ્ભુત વિકાસ સાધે, અને ભગવાન તથા ભક્તનું હૃદયરહસ્ય પોતાના અંતરમાં પ્રકાશિત કરે? વિકાસનું સાધન તો આ રહ્યું. સાધક હોય તે સાધી લે. કર્તવ્યવચનમાં વળી વધારે લાંબાં કથન શાં ?

શ્રીકૃષ્ણજયન્તી,
ગુરુવાર : ૧૯૮૪
વડોદરા

શ્રી એ. અ. વર્ગ.

જન્મ ધરીને આવો રડો રે,
જગમાં તો,
શું રે કમાણું મારા વીર ! વિચારો રે જી.
—શ્રી નૃ.

“ ઇષ્ટસ્મરણ કરતાં આવતા પ્રારબ્ધવેગને ભોગવી પ્રસન્ન રહેજો. આ સંસારના અમારપણાને સ્મરણ કરશો નહિ. દુઃખદ દેહાધ્યાસને દુર્બલ પડે એ અનુભવતા રહેજો. પ્રાપ્ત પદાર્થ તથા પ્રસંગમાં સ્વપ્નવત્ ભાન, વૃત્તિદ્વારા કરતા રહેજો. અપ્રાપ્તની આતુર ઇચ્છાથી રહિત રહી ખેદમુક્ત રહેજો. નિત્યપ્રાપ્ત સ્વરૂપની યથાર્થ અપ્રતીતિ મનાયા છતાં પ્રતીતિરૂપ જ નિશ્ચયથી નિત્યસુખની અભિવ્યક્તિ અનુભવવા વૃત્તિને જાગ્રત્ કરતા રહેજો.”

—શ્રી નૃ.

હરેક માર્ગે બ્રહ્મ સાધક પણ, વિજ્ઞસંયમ સુખ ના'વે જી,
સૂક્ષ્મવાસના દુઃખનું મૂળ તે, સંયમથી જ કપાવે;
કહું છું સાધકને.

—શ્રી નૃં

“યોગ્ય પુરુષપ્રયત્નો સેવનાર દૃઢ નિશ્ચયવાન મનુષ્યને
આ સંસારમાં કંઈ દુર્લભ નથી.”
—શ્રી નૃં

ઉત્તમ નિજ દષ્ટિ કરે, જેને નરહરિછાય.

વિ०

અનુભવશિખરે જાવાની આશા ધરજે,
હો જીવ ! તું,
અંતર્શુદ્ધિ જ કરજે.

—શ્રી નૃં

“ પ્રાપ્તિવિવેક પુરુષોએ તો શાસ્ત્રદ્વારા, યુક્તિદ્વારા કે અનુ-
ભવવડે આ અનેક દુઃખની પ્રતીતિ કરાવનાર ભેદભાવનાનો
બાંધ કરવો એ જ ખરું અધ્યયન સમજવું.”

—શ્રી નૃં

નેત્રને માંચો ને કણને રોધો, ને સુસ્થિર રાખો શરીર,
વાણીના વેગોને ખાળીને કમથી, અંતર ઉતરો વીર !
ચિં

“અવર જળે ચિત્ત શુદ્ધ ન થાતું, જ્ઞાનજળે નહાતું.”

—શ્રી નૃં

“હે સુર ! અન્યવડે કરાયલાં કાર્યોથી સુખ લેતાં આપણે આ વિશ્વથી
 ટળવું, અને આપણા અમૂલ્ય આયુષાદિનો કોઈ પણ જનહિતકર કાર્ય
 કર્યા વિના વ્યર્થ વ્યય થવા દેવો, એ અત્યન્ત નેષ્ટ છે. માટે અનેક
 યુક્તિ તથા પ્રયત્નથી સદા એવાં કાર્યો કરવામાં ઉત્સાહ રાખવો
 કે જેનાવડે આ પ્રાણિઓને કોઈ પ્રકારના પણ સુખની અભિવ્યક્તિ થાય.”

—શ્રી નૃં

જે જેવું ચિન્તન કરે, તે તેમય થઈ જાય,
પ્રભુ ચિંતી પ્રભુમય થવું, કીટબ્રમરને ન્યાય.
—વિ०

આ વિષયોમાં સુખપ્રુદ્ધિ જે, તે તો દુઃખકેરી મૂળી રે,
આ જ્ઞાનભક્તિ તેને બાળશે, દહે જેમ આગ ખડપુળી રે.
—શ્રી નૃં

“સદા સર્વાત્મભાવના કરવાનો અભ્યાસ રાખતા જવું,
તથા સત્પુરુષનો સહવાસ, એ ગૃહસ્થનો મુખ્ય
ધર્મ જાણવો.”

—શ્રી નૃં

ફળ જે હરિભક્તિ આપતી, એવથી તે ન સમજયું જાય એ,
હરિસમ એવને જે ફળ કરે, હરિસમ અવહૃય ગણાય એ;
ફળ શું ભક્તિનું એવ માપશે !

—વિ०

અધિકારિ! રે, આશ વિષયની ટાળો,
મન નિવૃત્તિમાં વાળો,

—શ્રી નૃં

“આ માનુષ જગત્ તથા દેવજગત્નું મૂળ તપ છે, તથા એ તપવડે જ આવૃત્ત છે. જે વસ્તુ જગત્થી અત્યન્ત દૂર છે તથા જે દુષ્કર છે તથા અન્ય કષ્ટે પણ કરવી કઠિન છે તથા પ્રાપ્ત થવા અસંભવ છે, તે તે સર્વ તપવડે પ્રાપ્ત થાય છે.

—શ્રી નૃ.

જોવા ભવભંજન મનનયતે, સંયમઅંજન આંજ,
સ્પર્શભિણિ નરહરિપદસ્પર્શે, સ્પર્શભિણિ બની રાજ.
—વિ०

સમજને ભક્તિ પ્રભુની કરો ભાઈ રે,
જેથી દુઃખ સદિ જાય શમાઈ.
—શ્રી નૃં

“અન્તરમાં રહેલો દૃઢ વૈરાગ્ય જ ત્યાગરૂપ હોવાથી
સુખનો સાધક છે, અને તેથી તે સર્વ સુખેચ્છકે
સેવવા યોગ્ય છે.”

—શ્રી નૃં

અન્તર્મુખસ્થિતિસમ કેા ન સ્થિતિ,
 મુખમાત્રતણેા જ્યાં લહો પ્રતિ,
 કરી સિદ્ધ હણેા સદે ભીતિ રે;
 હે સાવકે બન્ધુ !
 —વિ०

“હે ભાઈઓ !

પુનઃ પુનઃ તમને એનું એ જ કહીને જાત કરું છું કે તમે સાવધાનપણે
આપણા કર્તવ્યને વક્ષમાં રાખીને, તેના વિશેષે કરીને અવિરોધી
વ્યવહાર કરજો; અને નિત્યપ્રાપ્ત નિત્યમુક્ત સ્વસ્વરૂપાકાર સ્થિત થવારૂપ
અંતિમ નિશ્ચયનું વિસ્મરણ કરશો નહિ.”

— શ્રી નૃ૦

અનુભવજ્ઞાનતણી સાચી જો ઇચ્છા, હોય તો ત્યજ દશ્યાસક્તિ,
નરહરિપ્રભુપ્રતિ મુખ કરી સજજે, માત્ર નૃહરિપ્રભુભક્તિ રે.
—વિ०

દાન દયાન ને જ્ઞાન એ, ત્રણ ચિન્તામણિ જાણ,
ઘનિષ્ઠત ફળ એથી લહો, ત્યજો અવર પાપાણ.

—શ્રી નૃં

“ ગૃહસ્થ પુરુષોએ શરીરને શોષણ કરી કષ્ટ આપનાર વ્રતાદિકના સેવનરૂપ તપને જ કરીને કૃતાર્થતા માનવાની નથી, પરન્તુ અન્યથી પ્રાપ્ત કરાતા ભોગોની ઉપેક્ષા કરવી તથા ક્રમે કરી ઉત્તર વયના સંધિમાં ભોગવાસના શમી જાય, એવા ક્રમથી વિહિત ભોગની ઉપેક્ષા કરવાનો પણ અભ્યાસ રાખવો; અને એ અભ્યાસની સિદ્ધિ એ જ તપની સમાપ્તિ તથા કૃતાર્થતા સમજવી.

—શ્રી ન૦

ચિત્તિસિન્ધુ દશદિશ નિરખીને, સર્વોગે મહિં નહાળે,
આસિંગી જળને અણુઅણુથી, પ્રતિપળ જળમય થાળે.
—વિ०

“દુઃખ આપણને આ જગતમાં સમગ્ર
ગુણનું ધામ કરે છે.”

—શ્રી નૃં

“જગત્માં પુરુષની સર્વ પ્રકારની ઉન્નતિ
કરનાર કેવલ તત્ત્વજ્ઞાન જ છે.”

—શ્રી નૃ૦

ગુરુતણા સ્નાત્યા બાણે ઘાયલ જનોનાં
કઈ, નેણ ને વેણ ચેન ન્યારાં રે જ.
—વિ०

મન મારી રે, સ્વરૂપ વિચારીને ફરવું.
—શ્રી નૃ૦

“સર્વ સુખદુઃખના સમયમાં આપણા મૂલસ્વરૂપ પરમેશ્વરના
ચિન્તનસ્મરણરૂપ કાર્યને કદાચિત્ પણ ચુકવું નહિ.
—શ્રી નૃં

“હોયે અપ જો રામતણા તો, દશ્યે રમણને ત્યાગ”
—વિ.

નિર્વિહાર મન થાય તો, નડે ન ત્રિવિધિ તાપ,
માટે સુજન સદા કરે, ઇષ્ટમંત્રના જાપ.
—શ્રી નૃં

“ જોમ ઇશ્વરની કૃપા પ્રાપ્તવ્ય છે, તથા તે નિમિત્ત કરવા યોગ્ય ક્રિયાને મુખ્ય કર્તાવ્યરૂપ વિવેકીઓએ ગણી છે; તેમ જ સર્વજ્ઞ મહાત્માઓની કૃપા પણ પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય વસ્તુઓમાં મુખ્ય છે, અને તે નિમિત્ત કરવા યોગ્ય ક્રિયાઓ જગત્માં મુખ્ય કર્તાવ્યરૂપ છે, એવો દૃઢ નિશ્ચય કરી રાખવો. ”

—શ્રી નૃં

“અનંતઃકરણતણે તું કરે, સત્વરે સદુપયોગ,
શુદ્ધ ક્રિયામાં કરે વળી, બાહ્ય કરણસંયોગ.”

—વિ०

“મિથ્યા સંકલ્પવિકલ્પના પ્રવાહમાં વહેતા અટકવું.”

—શ્રી નૃ.

“ યથાર્થ ભાષણ કરવું અર્થાત્ સત્ય બોલવું એટલું જ માત્ર પુરુષતું કર્તવ્ય નથી, પણ અનેક પ્રકારના યથાર્થ વ્યવહાર વર્ણુશ્રિમ-ધર્મથી પ્રાપ્ત હોય તે કરવા છતાં પુનઃ પુનઃ સદ્વસ્તુરૂપ અહ્મત્વને એકાન્તમાં બેસી વિચાર કરવો. ”

—શ્રી નૃ૦

“રજતમગુણમળ ટાળવા, સ્વરૂપભક્તિસમ તોય;
સાધનકેરા સમૂહમાં, શોધ્યું જડે નહિ કોય રે,
સમજી ગુણમળને, આત્મભક્તિજળે ધોજે. ”

—વિ०

“મને સમજાયું છે કે સંસારમાં જે પુરુષ કૃતકૃત્ય થવાની ઇચ્છાવાળો હોય તેણે તો તે જાણે જ્ઞાનેન્દ્રિયશૂન્ય કે અન્તઃકરણશૂન્ય હોય એવા પ્રકારથી આ વિશ્વમાં વ્યવહાર રાખવો ઉચિત છે.”

—શ્રી નૃં

“હુઃઅમુક્ત થવા અર્થે સદ્વિચારને પ્રાપ્ત થવું એ
અતિ ઉત્તમ વાર્તા છે.”

—શ્રી નૃં

“ભક્તિ નીતિ યે મુખના પાય, અંતર્માં જાણીએ,
એક પાયે ન સરતો અર્થ, વિવેકે પ્રમાણીએ.

—વિ०

“ હપ્તસ્મરણ કરતા કામનાના જયપૂર્વક પ્રસન્ન રહેજો.
હંષ્ટાભિમુખ થયેલ ચિત્ત પરિણામે
શાન્તિને જ પામે છે. ”

—શ્રી નૃં

સર્વતાણું મૂળ હે મન!તું છે, સમગ્ર સ્થિતિ તુજ દાસી રે;
જેવા વિચારને સેવે તું, તદ્વત્ થતું જો કયાસી રે;
સુખદુઃખની કળછે તુજ હસ્તે, વ્યર્થ તો ચિન્તા આ શી રે
છોડી દે આ ઉદાસી.

—વિ०

“ દુઃખરૂપ મમત્વના પદાર્થોમાંથી જે પુરુષે પોતાની પ્રીતિ
ઉઠાવી છે, તેને મહાન્ પ્રયત્ને પણ બીજાને વશ ન થનારા
પરમેશ્વર પ્રીતિથી વશ થાય છે.”

-શ્રી નૃં

“ઇન્દ્રિયૃત્તિ રોધ સવેળા, અનુભવને જો ચહાય”
—વિ०

“અસંયમી પ્રાણિઓને અનેક ઉપાયથી પણ જ્ઞાન થતું નથી.”
—શ્રી નૃં

નરહરિ પ્રભુસમ ઉત્તમ ગુણોથી નિત્ય શોભાયે.
નરહરિઅર્થ કદી સહેવાં પડે, દુઃખ કેટલે તો સહીયે.
—વિ.

“ આપકાલે ઉદ્વેગ ન ધરવો, એ પ્રકારનું ધૈર્ય તો ઉત્તમ જ છે,
પરન્તુ સર્વોત્તમ ધૈર્ય તો તે જ છે કે ઉપરથી, રસના આદિ વિષયમાં
લુબ્ધ રાખનાર ઇન્દ્રિયોના પ્રબલ વેગને રોકવા. ”

—શ્રી નૃં

“દેહ એ હું છું, દેહ એ મારો”, મમત્વ જ્યાં લગી ન ટળે,
ત્યાં લગી વૃત્તિ વિષયથી પાછી, સાવકજનની ન વળે,
દેહાભિમાની, નથી થઈ શકતો તત્ત્વજ્ઞાની.
—વિ०

“ વ્યવહારમાં ઉત્તમ પરાક્રમ કરવા છતાં અન્તઃકરણમાંથી
સ્ફુરતી વિવિધ વિષયવાસનાને રોકવાનું સામર્થ્ય હોતું નથી
તો તે અવમતાને પામે છે.”

—શ્રી નૃ૦

પ્રાપ્તિયમાત્રતણું શિખર, લહી તત્ત્વજ્ઞાન અગ્રૌવહર,
સાધનરૂપી ગ્રહી શસ્ત્ર કર, સાધો નૃહરિશિશુ મહામતિ !
—વિ०

નથી આ જગે અસાધ્ય, જે ઉપજે છે ઉરવિષે,
માટે ગણી સદે સાધ્ય, પ્રયત્ન કરવો હરમિષે.

—શ્રી ન૦

“આ સંસારદુઃખથી છુટવાના ઉપાયરૂપ જે પરમેશ્વરના ચરણમાં દૃઢ પ્રીતિ, તેને વધારવાનો નિરંતર ઉદ્યોગ કરતા રહેજો. ”

—શ્રી નૃ૦

છે તુજ હસ્તમાં તારું ભાવિ,
તુજ વિચાર તુજ ભાવિની ચાત્રી,
સુખી કર કે દુઃખે દે કુખાવી.

—વિ०

સાધકશૂરા !

જે જિતો તો મનરિપુ એક જ જિતો.

—શ્રી નૃં

“ જિવેકી પ્રાણિઓ પોતાના મહાન્
શુદ્ધ પુરુષાર્થદ્વારા પરમેશ્વરની પ્રસન્નતા
મહાન મેળવી શકે છે. ”

—શ્રી નૃં

સુખદુઃખહેતુ કે હશે ? ધરોશ ન મુઝવણ વીર!
તુજ ઇક્ષણ રાખે તને, કા કંગાલ-અમીર.
—વિઃ

સઉ સાધનનું મૂળ એક એ, સદ્ગુરુસંગતિ સાધો છ,
સર્વે દેવમય જાણી નિરન્તર, સદ્ગુરુ દેવ આરાધો;
કહું છું સાધકને.

—શ્રી નૃં

“ વિભુત્વ, સર્વશત્ત્વ, સર્વશક્તિમત્ત્વ, તથા સ્વતંત્રત્વ એ આપણા
 સ્વાભાવિક વા સ્વરૂપધર્મની પેઠે આપણામાં અભિવ્યક્ત કરી લેવા
 એ જીવ-માત્રને પ્રાપ્ત્ય છે; અને એ લક્ષણ વા ધર્મ મેળવવા
 અર્થે જેમાં એ, સ્વરૂપલક્ષણરૂપે વા સ્વધર્મરૂપે છે, એવા કારણસ્વરૂપ
 ઈશ્વરની ઉપાસના કરવી એ કર્તવ્ય છે. ”

—શ્રી નૃ૦

શ્વાસપ્રવાસે સ્થાપી લક્ષ, પ્રભુમંત્ર જાપતાં,
આ મનના દોષ દહાય, ન પડિપુ પીડતા.

—વિ०

“ શુભ ફલની ઇચ્છાવાળાએ સદા જપ કરવો ”

—શ્રી૦ નૃ૦

“શ્રેયસ્સાધકે સદા આપણા અન્તઃકરણને દોષરહિત
રાખવા યત્નવાળા થવું.”

--શ્રી૦ નૃ૦

“હૃદયરૂપમાં વૃત્તિ નાંખી, સચ્ચિતિજળને ખેંચ,
અજરામર આપે બની ચિદ્રસ, પ્રાણિમાત્રમાં વહેંચ.’

—વિ०

“સુક્ષ્મમાં એ જ કહું છું કે યોગ્ય વિચાર-વર્તનથી
આ જગતના પ્રવાસના અવધિને પામજો.”
—શ્રી નૃં

“શ્રદ્ધાપૂર્વકે કૃષ્ણની પ્રતીતિપર્યન્ત પ્રત્યેક સામાન્ય
સાધનનો પણ અભ્યાસ રાખી પ્રયત્ન કરતા રહેજો,
એ મારી આજ્ઞા છે.”

—શ્રી નૃ૦

શ્રીશ્રેયસ્સાધકઅધિકારિ વર્ગતરફથી
પ્રસિદ્ધ થયેલાં અત્યન્ત રસમય અને ઉપયોગી
અન્યોનું સૂચિપત્ર મંગાવોઃ
વ્યવસ્થાપક : મહાકાલ; વડોદરા

મુદ્રણસ્થાન : 'વસંતમુદ્રણાલય'
મુદ્રક : ચીમનલાલ ઈશ્વરલાલ મહેતા.
ધીરંગીરોડ, અમદાવાદ.

થઈ નૃસિંહપ્રભુને શરણે આજ,

મત રહું મેં આ લીધું;

પ્રતિક્ષણ મારા આયુષ્ની સત્ક્રિયાવિષે ગાળીશ હું,

કાં જે આયુષ્ બહુ મોઘું આજ—

મત રહું મેં આ લીધું.

—વિશ્વવંદ્ય

શ્રીશ્રેયસ્સાધકઅધિકારિ વર્ગતરૂથી
પ્રસિદ્ધ થયેલાં અત્યન્ત રસમય અને ઉપયોગી
અન્યોનું સૂચિપત્ર મંગાવોઃ
વ્યવસ્થાપક : મહાકાલ; વડોદરા

મુદ્રણસ્થાન : 'વસંતમુદ્રણાલય'
મુદ્રક : ચીમનલાલ દિશ્વરલાલ મહેતા,
ધીકાંટારોડ, અમદાવાદ.

થઈ નૃસિંહપ્રભુને શરણે આજ,

પ્રત રુકં મેં આ લીધું;

પ્રતિક્ષણ મારા આયુષ્ની સત્ક્રિયાવિષે ગાળીશ હું,

કાં જે આયુષ્ બહુ મોઘું આજ—

પ્રત રુકં મેં આ લીધું.

—વિશ્વવંશ

